

ARCHEON EXPEDITIETOCHT

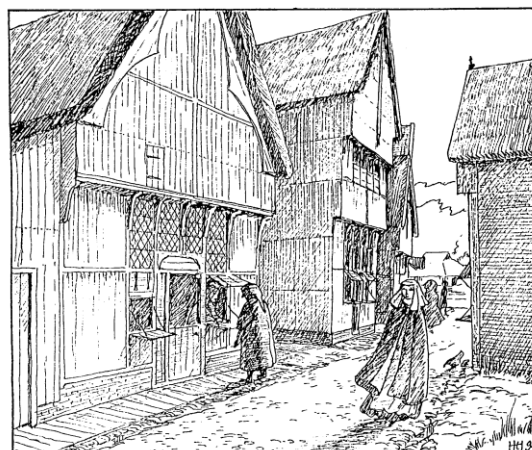
MIDDELEEUWEN

Hartelijk welkom in themapark Archeon. De naam Archeon heeft te maken met archeologie. Een archeoloog onderzoekt hoe de mensen vroeger woonden en leefden door letterlijk naar het verleden te graven. Met behulp van de resultaten van archeologisch onderzoek zijn in Archeon drie tijden gereconstrueerd uit het Nederlandse verleden:

de prehistorie, de Romeinse tijd en de middeleeuwen. In Archeon komen deze tijden weer tot leven. In Archeon ga je op reis door de tijd!

Met deze speurroute kun je op reis door de middeleeuwen van Nederland. Als je goed om je heen kijkt en nadenkt, kun je deze vragen vast beantwoorden.

Als je het echt niet weet, vraag het dan eens aan een middeleeuwer. Veel plezier.

Het begrip “Middeleeuwen”

Middeleeuwen is een term, bedacht door mensen uit de periode die zichzelf Renaissance (wedergeboorte) noemden. De middeleeuwen begonnen in hun ogen toen het Romeinse Rijk ophield te bestaan en eindigden toen zichzelf de Oudheid herontdekten. De middeleeuwen werden gezien als een tussentijd. Een tussentijd van ruwweg het 400 tot 1500 na Christus.

Route: Begin bij de schuur van Dorestad (26) en loop via de Damstrate en Heerestrategie richting het klooster. (42)

In het jaar 476 na Chr. werd het West-Romeinse rijk formeel opgeheven. Al in 406 werd de Rijn grens (die toen hier door Alphen aan de Rijn liep) definitief door Rome opgeheven. Dan beginnen hier de Middeleeuwen. Door de volksverhuizingen, uitputting van de landbouwgronden, epidemieën en vooral het koude natte weer bleven er maar weinig mensen in Holland wonen.

1. Archeologen schatten de totale bevolking van Holland tussen 400 en 500 na Chr. gemiddelde tussen de

- a. 0 – 500 mensen
- b. 500 – 5000 mensen
- c. 5000 – 50000 mensen

Het eerste huis in de Damstrate is het huis van de visser. De visser vangt zijn vis in de binnenwateren. Hij gebruikt hiervoor fuiken, netten met drijvers van biezen en hengels met een dobber van ganzenveer. De vis verkoopt hij op de markt of huis aan huis. De visser breidt zijn netten zelf van vlastouw. Om de levensduur ervan te verlengen wordt het getaand (taan gekookt uit eikenschors). Op het erf van zijn huis spoelt en repareert (boet) de visser de netten. In het repareren van de netten en in het onderhoud en de reparatie van fuiken, hengels, boot gaat veel tijd zitten.

2. Een koelkast was in de middeleeuwen nog niet uit gevonden. De vis kon op verschillende manieren bewaard worden: gerookt, gedroogd of gezouten. Welke manier werd het meest in Holland gedaan?

- a. Gerookt
- b. Gedroogd
- c. Gezouten

De hout- en beenbewerker maakt van hout en slachtafval zoals been, hoorn en gewei zowel praktische zaken als speelgoed. Van hout vervaardigt hij onder andere stelen voor bijlen, bezems en andere gereedschappen en verder lepels en spatels. Been gebruikt hij voor het maken van kammetjes, priemen, rozenkransen, schaakstukken en dobbelstenen. De hout- en beenbewerker heeft twee draaibanken, één voor het maken van kralen en één voor het maken van grotere artikelen. Voor het boren van kleine gaatjes gebruikt hij een zogenaamde pompboor. De dobbelstenen waren in de 14de eeuw vaak klein.

3. Waarom waren de 14de eeuwse dobbelstenen vaak klein?

- a. Dobbelen was verboden, als er controle was kon men de dobbelsteen snel inslikken.
- b. Bot waarvan de dobbelstenen waren gemaakt was heel duur, kleine dobbelstenen waren goedkoper.
- c. Middeleeuwen waren kleiner dan wij nu daarom hadden ze kleinere dobbelstenen.

De stadswacht had verschillende taken. Hij controleerde bij de stadspoort de vreemdelingen die de stad in wilden, maar ook de bewoners van de stad of zij zich wel aan de regels hielden. Er waren veel regels die te maken hadden met de brandveiligheid. Zoals na zonsondergang mag er geen open vuur meer zijn.

4. Als de stadswacht langs kwam zorgde men dat er twee emmers water bij het vuur stonden. Waarom?

- a. De stadswacht kwam te paard, uit de emmers water kon het paard drinken.
- b. De middeleeuwen dronken graag thee, door de emmers bij het vuur te zetten had men al warm water voor de thee.
- c. Uit veiligheid moesten bij een brandende vuurplaats altijd twee emmers water staan. Er waren strenge straffen voor degene die dat niet deed.

5. De smid maakte alles wat de mensen van ijzer nodig hadden. Kijk maar goed rond in de stad. Wat maakte de smid niet?

- a. Messen
- b. Spijkers
- c. Zwaarden
- d. Vuurslagen

Het eerste huis aan de rechterkant van de Heerestrategie is dat van de pottenkoper, een steenrijke koopman die steengoed invoert en verkoopt. Steengoed is hard gebakken aardewerk dat in Duitsland gemaakt werd.

6. Hoe kun je zien dat de pottenverkoper steenrijk is?

- a. Hij wast zich nooit.
- b. Aan het stenen huis met twee secreten binnen in het huis, stenen waren namelijk duur.
- c. Het huis heeft twee open haarden waardoor het binnen altijd naar rook stonk.

Het Duitse aardewerk noemde men 'steengoed'. Steengoed was veel beter dan het Nederlandse aardewerk, het was harder en goed waterdicht.

7. Waarom werd er in Nederland in de 14de eeuw geen steengoed gemaakt?

- a. In Nederland had men nog geen geschikte ovens om steengoed te maken.
- b. De klei die in Nederland in de grond zit is niet geschikt voor steengoed. In Duitsland is de klei miljoenen jaren ouder dan de Nederlandse klei.
- c. De pottenbakkers mochten geen steengoed maken van de gilden. Nederlands aardewerk gaat eerder stuk en daarom hebben de pottenbakkers meer werk.

Het hoofdvoedsel in de 14de eeuw was brood en bier met 's middags een sudderpot (een soort maaltijdsoep). De middeleeuwer at toen hier geen aardappels.

8. Waarom at de middeleeuwer geen aardappels?

- a. Ze vonden aardappels vies en alleen geschikt als varkensvoer.
- b. Ze kenden nog geen goede manier om aardappels klaar te maken. Koken en frituren zijn pas na de middeleeuwen uitgevonden.
- c. Ze kenden nog geen aardappels, want die komen uit Amerika en dat was nog niet ontdekt door Columbus (in 1492).

Achter het huis van de bakker staat een oven. De oven wordt gestookt met mutsaards.

9. Mutsaard is het midden-Nederlandse woord voor:

- a. Turfbrok
- b. Takkenbos
- c. Steenkool

10. De schoenmaker naait de schoenen met de hand. De gaten prikt hij met een priem en hij naait met vlasdraad . Als naald gebruikt hij wel eens een varkenshaar. Klopt dat?

- a. Waar
- b. Niet waar

De barbierchirurgijn is een belangrijk persoon in de stad. Hij is zowel kapper, baardscheerder als heelmeeester. Aderlatingen en wondbehandelingen worden door hem verricht. Ook functioneert hij als tandarts.

11. Als je bij de barbierchirurgijn naar binnen kijkt zie je op de tafel net zo'n pompboor liggen als bij de hout en beenbewerker. Waarvoor heeft hij deze?

- a. De barbierchirurgijn heeft niet veel werk en klust er wat bij
- b. Om gaten te boren in de kiezen van de patiënten
- c. Om gaten te boren in de schedels van patiënten

De bewoners van het klooster zijn volgelingen van St. Franciscus van Assisi. Ze worden minderbroeders genoemd. Ze hebben om hun pij een touw met knopen er in als riem.

12. Waarom zitten er knopen in het touw?

- a. De knopen zijn er per ongeluk in gekomen, omdat ze zo min mogelijk mogen doen (minderbroeders) halen ze de knopen er niet uit.
- b. De broeders hebben geen wapens, met het touw kunnen ze zich goed verdedigen, een klap met een touw met knopen komt veel harder aan.
- c. Om een broeder te worden moeten ze geloftes afleggen. Zoals de geloftes van kuisheid, gehoorzaamheid en armoede. Om niet te vergeten dat je de gelofte hebt afgelegd doen ze een knoop in het touw. Net als nu sommige mensen een knoop in de zakdoek leggen om niets te vergeten.

Als men een boek wilde hebben in de middeleeuwen, moest het boek worden overgeschreven. Dat deden vaak de monniken. Er was eens een monnik die een boek over de geneeskunst overschreef. Het ging over een builtje of verdikking op de huid in het Latijn stond er *akmè*. Hij maakte een schrijffout en zo ontstond de naam *acne* (voor jeugdpuistjes).

13. Is dat waar?

- a. Waar
- b. Niet waar

Geschreven werd er met een ganzenveer op perkament.

14. Wat is perkament?

- a. Speciaal bewerkte huid van lammetjes
- b. Gewoon een soort papier
- c. Geperste boombast vezels